

УДК 316.32

СОРОКІНА О.С., викладач кафедри соціології,
Запорізький національний університет (Україна, Запоріжжя),
sorokina.soc@gmail.com

ВІДТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ СУСПІЛЬСТВАХ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Досліджуються типи відтворення інформаційних систем у суспільстві за умови диференційованої включеності до інфосфери. Співвідношення процесів інформаційного виробництва, розподілу, обміну та споживання формують у світовому вимірі усталені конфігурації, які можуть бути визначені як інформаційна латентність, інформаційне донорство, інформаційна рецепція та інформаційна інтеграція. Функціонування та розвиток інформаційних систем відбуваються як просте закрите та відкрите відтворення, розширене експансивне або наздоганяюче відтворення інформаційної системи.

Ключові слова: інформаційна система, інформаційний розрив, просте відтворення, розширене відтворення, інформаційне донорство, інформаційна рецепція, інтегрована система, латентна система.

Вступ

Перехід до інформаційної стадії розвитку суспільства супроводжується збільшенням обсягу відомостей та даних, що циркулюють у інформаційному просторі. Зростання швидкості інформаційних обмінів у загальносвітовому вимірі викриває диференційовану участь суспільств у інформаційній сфері.

Інформаційна підсистема суспільства як його невід'ємна складова на сучасному етапі є частково або повністю включеною в глобальний процес інформатизації. Неоднаковий ступінь включеності до інфосфери, що визначається як «цифровий розрив», формує із часом сталу конфігурацію зв'язків, що відтворюють та закріплюють на міжнародній арені існуючу нерівність. Розвиток за принципом нерівного відтворення має наслідком формування відносин типу «центр»-«периферія», де «центр» представлений державами, що входять до мейнстріму інформаційного розвитку, із можливістю нав'язування певного типу розвитку, інформаційної експансії та агресії; «периферія» виступає споживачем наданого ззовні інформаційного продукту та функціонує у режимі «наздоганяючого» розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

Дослідження відтворення суспільної системи представлене в роботах К. Маркса, В. Глушкова, Д.Белла, Л. Альтюсера, М. Кастельса, В. Іноземцева, С. Переслегіна, О. Неклеси, Д. Ланде та С. Брайчевського. У праці «Прихід постіндустріального суспільства» Д. Беллом зроблений акцент на зміні доміант технічного прогресу та заміні техніки інтелектуальною технологією, що вимагатиме нової суспільної організації, побудованої на

засадах глобалізації [3, с. 136]; в «Основах безпаперової інформатики» В. Глушков сформулював поняття інформаційного бар'єру як стану невідповідності між об'єктивними інформаційними потребами суспільства та продуктивністю технології зберігання, обробки та передачі інформації [4, с. 9-12]. М. Кастельсом у творі «Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура» було визначено сучасний стан економічної системи як інформаційний капіталізм, тенденцією розвитку якого є поглиблення нерівності та поляризація між різними групами [7, с. 577-579]; В. Іноземцевим у «Сучасному постіндустріальному суспільстві» постіндустріальна ера проаналізована як форма самодостатнього суспільства, що прагне до відособленості, яка викликає поглиблення розриву між країнами різного типу та порушує стабільність світової системи [6, с. 5]; С. Переслегіним у «Самовчителі гри на світовій шахівниці» зазначений нерівномірний доступ до інформації всередині країни, де інфраструктурна фрагментація всередині держави сприяє появі метрополії та провінцій, розгортанню комунікаційної дискримінації та антагонізму всередині країни [13, с. 436].

За умов інформаційної нерівності передумовою стабільного розвитку виступає подолання фрагментації та формування цілісного інформаційного простору із механізмами його відтворення.

Мета статті – виділити типи відтворення інформаційної системи у суспільстві, що характеризує її місце та роль у міжнародному інформаційному обміні та дозволяє сформувати або модифікувати бажаний сценарій майбутнього розвитку.

Поставлена мета реалізується у наступних завданнях: виділення та змістовна характеристика системних процесів, що входять до складу інформаційної системи; виділення типів інформаційних систем за критерієм участі у світовій системі обміну інформаційними товарами та послугами; характеристика специфіки відтворення різних типів інформаційних систем; визначення типу відтворення інформаційної системи України у глобальному вимірі.

Обговорення проблеми

Виділенню типів відтворення інформаційної системи передують виокремлення та змістовна характеристика її підсистем. Одне із перших досліджень у даному напрямі представлено К. Марксом, що здійснив аналіз суспільної системи та визначив її як діалектичну єдність чотирьох процесів: власне виробництва як процесу створення матеріальних благ; розподілу, який визначає відношення (пропорції), у яких продукти віддаються індивідам; обміну, що постачає йому ті продукти, на які він бажає обміняти частку, що припала на його долю при розподілі; споживання, в якому продукти виступають предметами індивідуального привласнення [11, с. 25]. Розгляд інформації як змістовної характеристики людського буття, представленої у всіх його сферах, дозволяє екстраполювати зазначену К. Марксом схему на інформаційну систему. Саме співвідношення виробництва, розподілу, обміну

та споживання інформації, інформаційних технологій та інформаційних послуг, здійснене на засадах капіталістичного способу виробництва, визначають ступінь участі та місце кожної країни у світовому інформаційному процесі.

Процеси виробництва, обміну, розподілу та споживання у інформаційній системі можуть бути об'єднані у дві підсистеми – техніко-технологічну та соціокультурну, де до складу техніко-технологічної підсистеми входять процеси виробництва та розподілу, а соціокультурної – обміну та споживання інформації. Виділення даних підсистем обумовлене специфікою самої системи, яка є діалектичним поєднанням матеріального, вираженого у технічних пристроях, за допомогою яких конструється інформаційний простір, та результатів духовної діяльності, які є представленими у ньому в об'єктивованій формі.

Розвиток інформаційних систем сучасних суспільств відбувається в межах соціо-технологічних укладів. Д. Ключищев розглядає технологічний уклад крізь призму трьох базових структурних елементів: ядра, представленого групою взаємопов'язаних галузей і технологій, які на даному історичному проміжку часу виходять на перший план і є основою даного технологічного укладу; виробничих технологій, які відповідають ядру та використовуються у галузях даного технологічного укладу; невиробничої сфери, що розвивається завдяки використанню здобутків технології даного технологічного укладу [8, с. 6-7].

У ХХ ст. відбувся перехід від третього та четвертого соціо-технологічного укладу, де ядро третього складало промислове виробництво, четвертого – розвиток міжнаціональних зв'язків та комп'ютерних технологій. Сучасний етап визначається як п'ятий уклад, ядро якого складає мережна організація обміну інформацією та технологіями. Виділення соціально-технологічних укладів та їх структури дозволяє при дослідженні розвитку інформаційної системи включити до сфери аналізу вплив технологічних винаходів, які, завдяки масовому використанню здійснюють вплив на соціальні відносини та специфіки функціонування системи невиробничих відносин.

Перехід до нового якісного стану у розвитку системи обумовлений, за А. Назаретяном, векторами послідовних змін, які можуть бути виражені у кількісних показниках. До переліку векторів входять: зростання технологічної потужності; демографічне зростання; зростання організаційної складності; зростання соціального та індивідуального інтелектів; вдосконалення культурно-психологічних механізмів стримування агресії [12, с. 91-115].

В інформаційній системі зазначені вектори проявляються у наступних формах: зростання технологічної потужності проявляється у зростанні сфери техніко-технологічної інформації у загальному обсязі відомостей та даних, що знаходяться у розпорядженні людства. Демографічне зростання представлене опосередковано, через цілеспрямоване використання Відтворення інформаційної системи в сучасних суспільствах у глобальному вимірі

соціокультурної інформації, спрямоване на підвищення якості життя населення. Зростання організаційної складності проявляється в роботі наднаціональних об'єднань та збільшенні кола учасників інформаційної взаємодії, що потребує постійного обміну відомостями та даними між її членами.

Зростання індивідуального та соціального інтелектів проявляється у вдосконаленні системи освіти та появі суспільств, які С. Переслегін визначив як «суспільства із прихованою когнітивністю», які акумулюють інтелектуальну інформацію та визначають магістральні шляхи розвитку; формують потребу в нових, більш складних інформаційних продуктах, що створює подальший попит та сприяє відтворенню системи на новому, вищому рівні. Вдосконалення культурно-психологічних механізмів стримування агресії представлене збагаченням соціокультурної інформації та її використанням у превентивній діяльності, спрямованій на усунення причин виникнення агресивної поведінки.

Рівень розвитку техніко-технологічної та соціокультурної підсистем може бути визначеним за допомогою об'єктивних показників експорту та імпорту інформаційних та комунікаційних технологій і послуг окремої держави на світовому рівні. Відмінності у розвитку на глобальному рівні проявляються як нерівноцінний обмін між різними типами систем, що виявляється у запозиченні надбань однієї держави та перенесенні її у інше середовище. Зазначені процеси визначаються як процеси донорства та рецепції [10, с. 75], де донорство полягає у віддачі власних надбань однією державою іншій, а рецепція – у запозиченні.

Відношення донор-реципієнт є дихотомічною класифікацією та недостатньо повно відбиває різноманіття відносин між інформаційними системами. Статистичні дані дозволяють провести групування країн за наступними сполученнями двох вище зазначених критеріїв та розширити її, виділивши латентну інформаційну систему (для країн із нульовими показниками імпорту та експорту інформаційних технологій та послуг); інформаційну систему-донора (для країн із переважанням експорту інформаційних технологій та послуг на імпортом); інформаційну систему-реципієнта (для країн із переважанням імпорту інформаційних продуктів та послуг над експортом); інтегровану інформаційну систему (для країн із врівноваженими показниками експорту та імпорту інформаційних технологій та послуг).

Згідно із визначенням словника іноземних термінів латентність означає прихований стан, яких не характеризується наявністю зовнішніх проявів [9, с. 592]. По відношенню до інформаційної системи латентність характеризує систему із нульової активністю в глобальному вимірі, у якій інтенсивність процесів виробництва, розподілу, обміну та споживання відомостями та даними є наднизькою, а інформаційні потоки не виходять за межі країни.

Групування країн, дані яких свідчать про низьку інтенсивність інформаційних процесів, дозволяє виокремити сутнісні характеристики, що свідчать про їх подібність та дозволяють виокремити причини латентності інформаційної системи. Так, формування системи латентного типу пов'язане із наступними трьома чинниками, першим з яких є економічний, що виражає бідність країни та її приналежність, за міжнародною класифікацією, до групи слаборозвинених. Серед них, зокрема, Ангола, Чад, Гвінея-Бісау, де незадоволеність базових фізіологічних потреб перешкоджає формуванню потреб більш високого рівня, зокрема, потреби в інформації.

Другий та третій чинники відбивають дію політичних важелів, що спрямовані та збереження існуючого соціального, економічного або релігійного устрою та можуть бути розглянуті як приклад свідомої ізоляції інформаційного простору країни та його виключення із міжнародних процесів, де зовнішня інформація розглядається як чинник дестабілізації соціального ладу. До країн, латентність інформаційних систем яких детермінована передусім політичними важелями, можна віднести Кубу, Узбекистан, Таджикистан, Корейську народно-демократичну республіку. Латентність інформаційної системи як наслідок заходів із збереження релігійного суспільства властива таким державам, як Ірак та Афганістан.

Відносини донор-реципієнт характеризують такий тип зв'язку між двома суб'єктами, при якому один із учасників обміну надає іншому об'єкт або групу об'єктів, у якій він відчуває нестачу. Інформаційне донорство властиве для країн із розвинутою економічною системою та виражається у переважанні експортованих інформаційних технологій та послуг над імпортованими. До класу «донорів» у сучасному глобалізованому світі можна віднести Китайську народну республіку, Гонконг, Корейську Республіку, Індію, США. Країни із розвиненими зв'язками донорства характеризуються високою інтенсивністю розвитку всіх процесів інформаційної системи – виробництва, розподілу, обміну та споживання відомостями та даними.

Інформаційна рецепція як переважання імпорту інформаційних технологій та послуг над експортом більш, ніж у 10 разів є властивою для країн із домінуючим сільськогосподарським, індустріальним або туристським секторами економіки, які визначаються як пріоритетні. Країнам-донорам властива розвинена соціокультурна інформаційна підсистема із процесами обміну та споживання інформації. До інформаційних реципієнтів належать Австралія, Бразилія, Єгипет, Непал, Російська Федерація, Уругвай та ін. [1, с. 228-230].

Інформаційне донорство та інформаційна рецепція характеризують систему нерівноважного обміну, де один із учасників виступає в якості суб'єкта, а його партнер – в якості суб'єкта інформаційного впливу. Зазначена система інформаційних відносин виступає передумовою розвитку інформаційної експансії та інформаційної агресії, що виражаються у цілеспрямованому заповненні інформаційного простору країни-об'єкта

Відтворення інформаційної системи в сучасних суспільствах у глобальному вимірі

інформаційними продуктами країни-суб'єкта або цілеспрямованим інформаційними діями, покликаними дестабілізувати суспільні відносини у іншій державі. Термін «інтеграція», що позначає об'єднання у цілісність об'єктів або елементів [9, с. 426] у інформаційній системі характеризує рівноцінність, паритетність інформаційних процесів. Так, інтегрована інформаційна система визначається збалансованими відносинами обміну, де вхідні та вихідні інформаційні потоки є рівнозначними, а техніко-технологічна та соціокультурна підсистеми збалансовано розвинутими. Інтегрована інформаційна система властива для країн із сталим розвитком, прикладом яких є Великобританія, Латвія, Мексика, Нідерланди, Філіппінська республіка, Японія [1, с. 228-230].

Між типом інформаційної системи (латентна, система-донор, система-реципієнт та інтегрована система) та регіональним розподілом країн світу існує певна залежність. У регіональному розподілі країн представлені 6 регіонів: країни НАТО та європейські країни, що не входять до його складу; Середній Схід та Північна Африка; Центральна та Південна Азія; Східна Азія та Австралазія; Африка на південь від Сахари; Латинська Америка та Кариби [14]. Країни із донорським типом інформаційної системи представлені у більшості регіонів світу: для регіону країн НАТО та європейських країн, що не входять до його складу, це США; для регіону Центральна та Південна Азія – Китайська народна республіка; для регіону Східна Азія та Австралазія – Індія та Корейська Республіка. Виключення становлять регіони Середній Схід та Північна Африка, що можна пояснити входженням до нього ісламських країн із латентною інформаційною системою, детермінованою особливостями релігійного суспільства; регіон Африка на південь від Сахари, до складу якого входять слаборозвинені країни із переважанням та неграмотного населення; країни регіону Латинської Америки та Карибів характеризуються вираженою інформаційною рецепцією із нерозвиненим інформаційним сектором.

Похідною від типу інформаційної системи є участь країни у процесах обміну та споживання інформації, що визначаються системою каналів представлення інформації та доступом до неї споживачів. Система інституціоналізованих каналів інформації у суспільстві представлена засобами масової інформації та мережею Інтернет. Засоби масової інформації представляють відомості у текстово-знаковій (друковані джерела) або аудіально-візуальній формі (радіо, телебачення). Мережа Інтернет, що об'єднує всі форми представлення інформації (із можливістю безпосереднього спілкування) виступає як синтетичне електронне середовище. У статистичних даних, мережа каналів та доступ до інформації представлений у показниках кількості щоденних видань у розрахунку на 1000 осіб, домогосподарств із телебаченням та користувачів мережі Інтернет.

Для країн із латентною інформаційною системою участь у розподілі та споживанні інформації коливається у межах від низької до високої в залежності від причин, що обумовили формування закритої інформаційної

системи. У слаборозвинених країнах мережа інформаційних каналів є нерозвинутою, а рівень доступу низьким (не перевищує 10%) [1, с. 228-230]; для країн, латентність інформаційних систем яких обумовлена політичними або релігійними чинниками, мережа каналів представлення інформації є розвинутою, а рівень доступу високим. Закритість інформаційної системи є наслідком дії інституту внутрішньої попередньої державної цензури. Для країн із донорським типом інформаційної системи властивий повсемісний доступ до одного із каналів інформації всього населення країни. Особливістю розвитку є домінування двох форм представлення інформації – текстово-знакової та синтетичної за рахунок витіснення телебачення як самостійного каналу надання інформації та інтеграції його із мережею Інтернет.

Для країн із інформаційною рецепцією є властивим переважання текстово-знакових та аудіо-візуальних форм представлення інформації над синтетичними. Для країн із інтегрованою інформаційною системою характерний високі розвиток та доступність каналів із текстово-знаковою, аудіально-візуальною та синтетичною формами представлення інформації. За класифікацією Л. Альтюсера, здійсненою для економічних систем, відтворення розподіляється на просте та розширене [2]. Просте відтворення дозволяє зберегти існуючий стан системи, розширене – перевести її до нового стану. Щодо інформаційних систем, просте відтворення може бути розглянуте у двох формах: як просте замкнене та просте відкрите. Просте замкнене відтворення проявляється у латентних інформаційних системах у збереженні ізолюваності, відсутності розвитку інформаційного простору та інтеграції у міжнародну систему обміну відомостями та даними. Просте відкрите відтворення характерне для країн із інтегрованою інформаційною системою, що зберігають рівноважне співвідношення у експорті та імпорті інформаційних технологій та послуг. Розширене відтворення інформаційної системи як її поступовий перехід до більш високого рівня, є розширеним експансивним та розширеним наздоганяючим. Розширене експансивне відтворення є характеристикою інформаційної системи-донора та проявляється у тиражуванні вироблених інформаційних товарів та послуг за межі країни. Інформаційна експансія, пов'язана із здобуттям системи переваг, може бути детермінована як економічними, так і культурними, політичними, воєнними, або іншими чинниками. Розширене наздоганяюче відтворення властиве інформаційним системам-реципієнтам та виражається у імпортуванні інформаційних товарів та послуг та низькому рівні виробництва власних. Наздоганяюче відтворення пов'язане із стратегією випереджаючого розвитку та прагненням держави здійснити перехід до якісного стану більш високого рівня не еволюційно, а революційно.

Інформаційна система України на сучасному етапі може бути віднесена до систем-реципієнтів. Інформаційна рецепція проявляється у превалюванні імпорту інформаційних товарів та послуг над експортом [1, 228-230]. Подібна залежність супроводжується асиметричним співвідношенням процесів виробництва, розподілу, обміну та споживання відомостей та даних, Відтворення інформаційної системи в сучасних суспільствах у глобальному вимірі

де споживання та обмін превалюють на процесами виробництва та розподілу. Така конфігурація є свідченням перебування країни у статусі інформаційної периферії, та перебування у стані об'єкта впливу з боку зовнішніх агентів. У глобальному вимірі тип відтворення інформаційної системи українського суспільства може бути визначений як простий відкритий. Віднесення до типу простого відтворення обумовлене відсутністю значущих показників розвитку інформаційного простору за останні роки. Так, зростання за 2010-2011 роки не перевищило у відсотковому виразі 0,2% [5, с. 24-25], що є наднизьким показником. Відкритість інформаційного відтворення інформаційної системи України обумовлена її участю у міжнародних інформаційних процесах на макро-, мезо- та макрорівнях, представлених діяльністю держави, суспільства в цілому, окремих груп та індивідів.

Висновки

Перехід до інформаційного суспільства супроводжується подальшою диференціацією країн за критерієм їх участі та внеску до світових інформаційних процесів із подальшим поглибленням інформаційного розриву, формуванням інформаційних «магістралей» та інформаційної «периферії», представленням окремих держав в якості об'єктів або суб'єктів інформаційного розвитку. Інформаційна диференціація є обумовленою асиметричним представленням процесів інформаційного виробництва, розподілу, обміну та споживання у інформаційних системах країни. Характеристикою інформаційної системи-донора є суб'єктність, яка реалізується у репрезентації власних інформаційних продуктів в інших країнах. Об'єктність властива системі інформаційної рецепції та латентність інформаційній системі та пов'язана у першому випадку, надмірним споживанням іноземних відомостей та даних, у другому – впливів з боку внутрішніх чинників, що обмежують її розвиток. Паритетність між суб'єктністю та об'єктністю зберігається у інтегрованих інформаційних системах завдяки збереженню балансу між інформаційними процесами. Відтворення інформаційних систем представлене у чотирьох типах: як просте замкнене та відкрите та розширене експансивне та наздоганяюче. Просте замкнене та просте відкрите відтворення характеризують перебування системи у незмінному стані, де закритість та відкритість виступають мірою участі у глобальних інформаційних процесах. Розширене відтворення пов'язане із переходом інформаційної системи до нового якісного стану, де експансія та «наздоганяючий» режим позначають високу міру активності та спрямованості розвитку. Співвіднесення країн із різними типами інформаційних систем у глобальному вимірі дозволило виокремити у кожному регіоні країну інформаційного-донора, яка визначає подальші шляхи розвитку інших держав та утворює зв'язки типу «центр»-«периферія», де країнам «центру» властивий динамічний та збалансований розвиток процесів виробництва, розподіл у, обміну та споживання інформації; країнам «периферії» - розвиток соціокультурної підсистеми, представленої обміном та споживанням відомостями та даними. Інформаційна система українського

суспільства є системою реципієнтом із простим відкритим відтворенням за умови наднизького рівня показників розвитку при одночасному асиметричному включенні у світові інформаційні процеси у якості споживача, а не виробника інформації.

Список використаної літератури

1. 2012 The World Development Indicators // <http://data.worldbank.org/sites/default/files/wdi-2012-ebook.pdf>
2. Альтюссер Л. Идеология и идеологические аппараты государства (замечки для исследования) [Электронный ресурс] / Л. Альтюссер. - Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nz/2011/3/al3.html>
3. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество / Д. Белл. – М. : Академия, 1999. – 956 с.
4. Глушков В. М. Основы безбумажной информатики. Изд. 2-е., испр. / В. М. Глушков. – М. : Наука. Гл. ред. физ. мат. лит., 1987. – 552 с.
5. Діяльність підприємств в сфері послуг: статистичний бюлетень (за 2010-2011рр.). – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – 157с.
6. Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы: Учеб. пособие для студентов вузов / В. Л. Иноземцев. – М. : Логос, 2000. 304 с.
7. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
8. Ключищев Д. А. Технологические уклады и их влияние на формирование экономических структур и институтов. – Автореферат диссертации кандидата экономических наук по специальности 08.00.01. – Воронеж, 2005 – 17 с.
9. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов / Н. Г. Комлев. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1308 с.
10. Кравченко А. И. Культурология: учебное пособие для вузов. – 4-е изд. – М. : Академический Проект, Трикста, 2003. – 496 с.
11. Маркс К. Экономические рукописи 1857-1861гг. (первоначальный вариант «Капитала»). В 2-х ч. – Ч.1. – М. : Политиздат, 1980. – 564 с.
12. Назаретян А. П. Цивилизационные кризисы в контексте универсальной истории (Синергетика – психология – прогнозирование) / А. П. Назаретян. – М. : Мир, 2004. – 368 с.
13. Переслегин С. Б. Самоучитель игры на мировой шахматной доске / С. Б. Переслегин. – М. : АСТ; СПб. : Terra Fantastica, 2005. – 619 с.
14. Чепалыга А. Л. Региональная группировка стран мира. – [Электронный документ]. – Режим доступа : <http://geo.1september.ru/articlef.php?ID=200300207>

REFERENCES

1. 2012 The World Development Indicators. Regime to access: <http://data.worldbank.org/sites/default/files/wdi-2012-ebook.pdf>
2. Althusser L. Ideology and Ideological State Apparatuses / L. Althusser. Regime to access: <http://magazines.russ.ru/nz/2011/3/al3.html>
3. Bell D. The coming of postindustrial society / D. Bell. – М. : Academy, 1999. – 956 p.
4. Glushkov V. M. The Basis of paperleaa informatics. 2nd edition / V. M. Glushkov. – М. : Science, 1987. – 552 p.
5. Activity of enterprises in the field of services: Statistical Bulletin (for 2010-2011). – Kyiv: State Committee of Statistics of Ukraine, 2011. – 157 p

6. Inozemtsev V. L. Modern postindustrial society: nature, contradictions, prospects: guide for the students / V. L. Inozemtsev. – М. : Logos, 2000. 304 p.
7. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture / M. Castells. – М. : GU VShE, 2000. 608 p.
8. Klyuchishev D. A. Technological modes and their influence on forming of economic patterns and institutes. Abstract of thesis for a degree of Candidate of Economic Sciences on speciality 08.00.01. – Voronezh, 2005. – 17 p.
9. Komlev N. G. Foreign words dictionary / N.G.Komlev. М.: EKSMO, 2000. 1308 p.
10. Kravchenko A. I. Kulturology: a guide-book for institutes. 4th edition \ A. I. Kravchenko. – М. : Academic Project, Triksta, 2003. – 496 p.
11. Marx K. Economic and Philosophic Manuscripts of 1857-1861 (an original variant of Capital) / K. Marx. In 2 parts. – Part 1. – М. : Politizdat, 1980. – 564 p.
12. Nazaretyan A. P. Civilization crisis in the context of universal history (Synergetics – psychology – prognostication) / A. P. Nazaretyan. – М. : World, 2004. – 368 p.
13. Pereslegin S. B. Game manual for self-tuition on a world chess-board / S. B. Pereslegin. – М. : AST; SPb; Terra Fantastica, 2005. – 619 p.
14. Chepalyga A. L. The regional classification of the world countries / A. L. Chepalyga. Regime to access: <http://geo.1september.ru/articlef.php?ID=200300207>

СОРОКИНА А.С., преподаватель кафедры социологии, Запорожский национальный университет (Украина, Запорожье), sorokina.soc@gmail.com

ВОСПРОИЗВОДСТВО ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ СОВРЕМЕННЫХ ОБЩЕСТВ В ГЛОБАЛЬНОМ ИЗМЕРЕНИИ

Исследуются типы воспроизводства информационных систем обществ в условиях дифференцированного участия в процессах, протекающих в инфосфере. Соотношение процессов инфорормационного производства, распределения, обмена и потребления формируют в общемировом масштабе устойчивые конфигурации, которые могут быть обозначены как информационная латентность, информационное донорство, информационная рецепция и информационная интеграция. Функционирование и развитие информационных систем рассматривается как простое открытое и закрытое воспроизводство, расширенное экспансивное и «догоняющее» воспроизводство.

***Ключевые слова:** информационная система, информационный разрыв, простое воспроизводство, расширенное воспроизводство, информационное донорство, информационная рецепция, информационная латентность, информационная интеграция.*

SOROKINA O.S., lecturer of Sociology Department, Zaporizhzhya National University, (Ukraine, Zaporozhye), sorokina.soc@gmail.com

GLOBAL DIMENSION OF INFORMATION SYSTEM REPRODUCTION IN THE MODERN SOCIETIES

The Information Age is accompanied by the development of information and communication technologies. Digital divide conditions different terms of their usage depending on a country. As a result, at a global level an integrated system comprising center and periphery forms. The link between the core and the margins contributes to the hegemony of the world leaders possessing highly-developed information sector. This sharpens digital inequality. Much research has been devoted to the problem of social systems reproduction, the most prominent of which are: The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting by Daniel Bell; The Information Age: Economy, Society and Culture by M. Castells; Modern

Postindustrial Society by V.Inozemtsev; Ideology and Ideological State Apparatuses by L. Althusser. The purpose of the article is to set up a typology of information systems reproduction. The differences between states in information production, consumption, exchange and distribution determine their future development strategies. Highly developed information and communication technologies give opportunities for economic growth, social, educational and cultural advantages. According to world statistics, there is a growth of information and communication technology trade, including export and import of digital goods and services. The correlation of technology purchase and sale abroad induces stable configurations which define a development strategy of each country. In order to ascertain the national peculiarities of information systems, data distribution of export and import of information and global communication trade were analyzed. The results suggest four types of information systems. The first type is represented by so-called latent information system with zero level of importing and exporting information services and goods worldwide. This system is characteristic of Afghanistan, Angola, Chad, Cuba, the Democratic People's Republic of Korea, Iraq, Turkmenistan, Uzbekistan. Most of these are less-developed low-income countries with undeveloped information network. The population having Internet access doesn't exceed 10%. The second type can be called information donorship; it is typical of states where the exported information goods and services prevail over imported ones. Information donorship is a description of modern China, Hong Kong, SAR, the Republic of Korea, India and the United States.. The third type may be defined as information reception system. It forms in case of predominance of imported information goods and services over exported ones almost 10 times as many. It is a distinguishing feature of Australia, Brazil, Arab Republic of Egypt, Nepal, the Russian Federation and Uruguay. These are the countries with mainly developed agricultural, industrial and tourist sectors. The fourth type is so-called integrated information system with balanced information export and import. These are Japan, Latvia, Mexico, Netherlands, Philippines, The United Kingdom. L. Althusser regards the notions of simple and extended reproduction as components of ideological and political relations by analogy with concepts of the mode of production. In respect of information systems, simple reproduction can be either closed or open. Simple closed reproduction is peculiar to latent information systems. It manifests itself in isolation and lack of development. Open simple reproduction characterizes integrated information systems with balanced indexes of imported and exported information goods and services. Extended reproduction is further divided into expansive and chasing forms. Expansive extended reproduction represents information donorship. An information donor crosses borders and disseminates its information products in other countries, imposing there its standards. In this case, the information donor dominates over other countries playing a secondary role. Chasing extended reproduction characterizes reception system of developing countries trying to build national information network under the conditions of technology and information crunch. Hence the type of reproduction depends on organization of information production, consumption, distribution and exchange. In global dimension four types of reproduction were singled out: closed simple reproduction for latent information systems, ended simple reproduction for integrated information systems, expansive extended reproduction for information donorship and chasing extended reproduction for information reception system.

Key words: information system, global dimension, simple reproduction, extended reproduction, information donorship, information reception, integrated system, latent system.

*Рекомендовано до публікації докт. філософ.наук, проф. Воронковою В.Г.
Дата надходження рукопису 10.05. 2014 року*